

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.2.15>**Микола РУДИК**

кандидат юридичних наук, викладач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, Солом'янська площа, 1, Київ, 03035, Україна

ORCID: 0000-0003-1031-9982

Mykola RUDYK

Candidate of Law, Lecturer at the Department of Police Law, National Academy of Internal Affairs, Solomyanska Square, 1, Kyiv, 03035, Ukraine

ORCID: 0000-0003-1031-9982

**КРИМІНОЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ, ПЛАНУВАННЯ
ТА ПРОГРАМУВАННЯ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ
ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ****CRIMINOLOGY FORECASTING, PLANNING AND PROGRAMMING
IN THE FIELD OF ROAD TRAFFIC SAFETY AND OPERATION
OF ROAD TRANSPORT**

Стаття присвячена дослідженню вчинення кримінальних правопорушень як динамічного соціального явища, яке швидко змінюється відповідно до змін, які відбуваються у суспільстві. Нинішній кризовий період у розвитку України як незалежної держави обумовлений низкою об'єктивних і суб'єктивних причин, що мають як внутрішній, так і зовнішній характер, а тому ефективність боротьби зі злочинністю залежить від ступеня наукового забезпечення та аналітичного супроводження на усіх рівнях, інтенсивності взаємодії вчених і практиків різних дотичних галузей науки у справі формування узгодженого інтегрованого цілісного наукового продукту. Негативні процеси і тенденції, які відбуваються в Україні, вимагають постійного наукового відстеження, глибокого і детального дослідження криміногенної обстановки, внесення відповідних коректив у стратегію і тактику попередження злочинності.

У питаннях боротьби зі злочинністю в державі на сучасному етапі її розвитку важливу роль відіграє сам процес організації такої діяльності. Наразі, коли існує комплекс внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці, організація попередження злочинності, а також ефективність такої діяльності залежать від аналізу злочинності [1, с. 118].

На ефективність кримінологічної політики БДР впливає цілий комплекс різнопланових чинників – прогнозування, планування та програмування. В статті детально розглянуто названі етапи кримінологічного процесу.

Зазначено, що зі змістовної точки зору кримінологічне планування являє собою процес цілеспрямованої діяльності із розробки плану запобігання злочинності на основі визначених цілей і завдань такого впливу, а також шляхів, засобів і строків їх вирішення, інформаційного, організаційного, методичного та ресурсного забезпечення, передбаченого відповідною програмою.

Ключові слова: прогнозування, планування, програмування, кримінологічна політика у сфері БДР, стратегічне планування в сфері БДР, публічна влада.

The article is devoted to the study of the commission of criminal offenses as a dynamic social phenomenon that rapidly changes in accordance with the changes occurring in society. The current crisis period in the development of Ukraine as an independent state is caused by a number of objective and subjective reasons, both internal and external, and therefore the effectiveness of the fight against crime depends on the degree of scientific support and analytical support at all levels, the intensity of interaction scientists and practitioners of various tangential branches of science in the matter of forming an agreed integrated integrated scientific product. Negative processes and trends occurring in Ukraine require constant scientific monitoring, a deep and detailed study of the criminogenic situation, making appropriate adjustments to the strategy and tactics of crime prevention.

In matters of fighting crime in the state at the current stage of its development, the very process of organizing such activities plays an important role. Currently, when there is a complex of internal and external threats to national security, the organization of crime prevention, as well as the effectiveness of such activities, depend on the analysis of crime.

The effectiveness of the criminological policy of the BDR is influenced by a whole complex of diverse factors - forecasting, planning and programming. The article examines the named stages of the criminological process in detail.

It is noted that from a substantive point of view, criminological planning is a process of purposeful activity for the development of a crime prevention plan based on the defined goals and objectives of such influence, as well as ways, means and terms of their solution, informational, organizational, methodical and resource provision provided for by the relevant program.

Key words: forecasting, planning, programming, criminological policy in the field of RTS, strategic planning in the field of RTS, public authority.

Постановка проблеми. Прогнозування та програмування в кримінологічній політиці – це послідовні, взаємопов’язані етапи прийняття стратегічних рішень, які мають на меті: а) визначити можливі способи запобігання кримінальним правопорушенням; б) на основі перспективної екстраполяції обрати з-поміж них оптимальні (з точки зору ефективності, доступності, ресурсозатратності) варіанти; в) формалізувати та раціоналізувати діяльність щодо їх здійснення. Вплив таких напрямів на стан і перспективи кримінологічної ситуації у сфері БДР та експлуатації автомобільного транспорту є величезним. Саме на цих етапах набувають формального (числового, відсоткового) вираження абстрактні кримінологічні цілі; остаточно окреслюється перелік державних і галузевих пріоритетів; конкретизується зміст організаційно-правових заходів, визначаються їх виконавці, джерела фінансування, строки реалізації. Зрештою, саме на цих етапах кримінологічна політика держави «отримує» правову оболонку, ресурсний базис, інституційний каркас.

Від якості прогнозування, планування та програмування залежать обґрунтованість кримінологічної політики у сфері БДР, її цілеспрямованість, реальність, ефективність. Позаяк, така діяльність в останні десятиріччя ґрунтується на, хибних прогнозах, невірних розрахунках, нездійснених планах, розрізнених і неузгоджених програмах. Підсумок закономірний: кількість кримінальних правопорушень у цій сфері збільшується, автомобільних аварій та їх жертв зростає з року в рік (у 2001 році було зафіксовано 34,5 тис. ДТП з потерпілими; у 2021 – 186 тис. ДТП [2]). Періодичні спади негативної динаміки обумовлені застосуванням разових кардинальних заходів, і не є результатом планомірного, комплексного підходу до вирішення питань транспортної безпеки.

На ефективність кримінологічної політики БДР впливає цілий комплекс різнопланових чинників – прогнозування, планування та програмування. Розглянемо названі етапи кримінологічного процесу детальніше.

Реальність кримінальних загроз обумовила необхідність удосконалення форм та методів запобігання злочинності. У цьому зв’язку на порядок денний поставлено питання про розробку принципово нових підходів до забезпечення комплексного характеру цього виду діяльності, зокрема за рахунок застосування програмно-цільових структур.

Прогнозування в державній політиці – це багатоаспектна діяльність, спрямована на

виявлення перспективних суспільно-значущих проблем та шляхів їх вирішення в інтересах оптимізації управління державно-політичною сферою [3]. Прийняття стратегічних управлінських рішень завжди ґрунтується на передбаченні їх наслідків у контексті загальних економічних, соціальних, культурних та інших процесів. Причому йдеться не про дозвільні припущення чи робочі гіпотези, а про складну науково-дослідну й логіко-конструктивну діяльність, котра охоплює: всебічний аналіз наявних тенденцій; варіантне передбачення розвитку подій; оцінку наслідків планованих рішень; обґрунтування напрямів державного (галузевого) розвитку. Чим вищий рівень науковості прогнозів, тим вони якісніші, а державне планування та управління в цілому – результативніші [4]. Тільки на основі достовірних, науково обґрунтованих прогнозів результати державної політики максимально збігатимуться з її генеральним задумом та стратегічними цілями [5, с. 57–58].

У цьому контексті, варто зазначити, що серйозним недоліком стратегічного планування в сфері БДР є його дискретний характер. Відповідно до чинного законодавства, розробка державних цільових програм та їх концепцій здійснюється за ініціативою публічної влади по мірі актуалізації тих або інших проблем суспільної життєдіяльності [6]. На практиці це означає, що цільові програми (концепції) приймаються не із задалегідь обумовленою періодичністю, а залежно від низки об’єктивних і суб’єктивних чинників, як-то: існування певної проблеми, наявності політичної волі до її вирішення, слухності соціально-політичної ситуації тощо. Оскільки ж потрібна комбінація «супутніх» чинників має місце далеко не завжди, а шестерні бюрократичного механізму обертаються дуже повільно, – процес переходу від одного плану до іншого (наступного) може тягнутись роками. Тим часом, невирішені проблеми продовжують загострюватись і набувати все більших масштабів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як стверджує Т. О. Гуржій, наприклад, середній часовий «зазор» між прийняттям загальнодержавних цільових програм БДР становить 1,5 року. Перерви в регіональному плануванні інколи досягають 3-х років, в місцевому – 5-ти. І це при тому, що питання забезпечення БДР ані на мить не втрачає своєї актуальності [7].

Системні вади стратегічного планування в сфері БДР зумовлюють дисадаптивність та ірреальність галузевих планів. За браком механізму адаптації до постійних соціально-економічних змін, останні майже ніколи не коригу-

ються, залишаючись у первісному вигляді аж до сплину своєї дії. З одного боку, це ускладнює реалізацію планових заходів, оскільки з часом реальний сценарій їх здійснення починає кардинально різнитись від того, на який вони були розраховані. З іншого – призводить до суттєвих матеріальних (ресурсних) втрат. У ході виконання плану може з'ясуватися недоцільність певного заходу, з'явитися менш затратна альтернатива тощо. Але, будучи жорстко запрограмованим, цей захід все одно продовжує виконуватись, усупереч принципам економії та раціоналізму.

Проблема ефемерності стратегічних планів з питань БДР носить внутрісистемний характер. Списувати цю проблему на кризові явища, складну політичну ситуацію, дефіцит ресурсів тощо, – означає уникати її вирішення по суті. Адже, як зазначають В. П. Горбулін та А.Б. Качинський стратегію руйнують не стільки раптові зміни навколишньої обстановки, скільки нездатність ці зміни передбачити. Основні ризики для стратегії криються всередині неї самої. Не будучи універсальним, гнучким та всебічно обґрунтованим, стратегічний план заздалегідь приречений на провал. Звинувачувати в цьому соціальні, економічні або якісь інші пертурбації, все одно, що перекладати на життя відповідальність за власні помилки – марно й недалекоглядно [8, с. 50].

Перелік недоліків стратегічного планування в сфері БДР можна було б продовжувати й далі. Проте, з огляду на невичерпність фактичного матеріалу (в існуючому механізмі формування галузевих планів дуже складно віднайти бодай одну надійну ланку), обмежимося сказаним. Зауважимо лише, що більшість наявних проблем обумовлена дисфункцією всієї системи державного планування, тож і вирішувати їх потрібно на загальному (міжгалузевому та міжрегіональному) рівні. Але про це – трохи пізніше. Наразі перейдемо до розгляду самого програмно-цільового аспекту кримінологічної політики БДР.

Програмно-цільовий підхід до запобігання кримінальним правопорушенням у сфері БДР є новітнім ефективним засобом організації вказаної системи на основі розумної диференціації правоохоронного потенціалу в рамках окремих регіонів країни. Необхідність саме такого розподілу зусиль обумовлена наступними причинами:

- функціонуванням регіонів як певних автономних та відносно самостійних соціально-економічних систем;

- поглибленням процесів децентралізації влади, надбанням більшої самостійності адміністративно-територіальними утвореннями;

- наявністю територіальних особливостей БДР та злочинності. Так, вітчизняні кримінологи розкрили три закономірності територіального розподілу злочинності: нерівномірність, стабільність, криміногенну диференціацію регіонів [9, с. 31];

- зручністю координації та інтеграції діяльності всіх суб'єктів сектору безпеки, що реалізують програму запобігання кримінальним правопорушенням у сфері БДР в рамках даного регіону.

Кримінологічний прогноз – це ймовірне судження про майбутній стан (рівень, структуру, динаміку) злочинності та її детермінанти, можливості профілактики й інші засоби впливу на злочинність у певний період часу [10].

У свою чергу, в умовах сьогодення, О.О. Титаренко, сформував узагальнене визначення кримінологічного (прогнозного) сценарію зміни стану злочинності, під яким запропонував розуміти послідовний логічний опис альтернативного гіпотетично можливого варіанту трансформації злочинності (його кількісно-якісних показників, детермінаційного комплексу), стану державного впливу на неї у майбутньому (на короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий періоди), який відбиває різні погляди на минуле, теперішнє та майбутнє, а також є підґрунтям для стратегічного планування та програмування в процесі формування і реалізації державної політики у сфері протидії злочинності. Також автором визначено структуру кримінологічного сценарію трансформації злочинності, яка включає в себе наявність таких взаємопов'язаних компонентів: опис та аналіз вихідної ситуації щодо стану злочинності, опис та аналіз факторів/загроз впливу на вихідну ситуацію (опис та аналіз можливих шляхів розв'язання вихідної ситуації), аналіз кінцевої ситуації щодо стану злочинності (альтернативні варіанти трансформації кінцевої ситуації) [11, с. 6–7].

На думку інших, кримінологічне прогнозування – це систематичне отримання інформації щодо можливого стану кримінологічної обстановки, факторів злочинності у майбутньому на основі використання наукових методів та відповідних процедур з метою вироблення або корегування запобіжних заходів у майбутньому. Кримінологічна обстановка є узагальнюючим поняттям, яке вбирає в себе стан злочинності (кількісні та якісні параметри злочинності), криміногенну ситуацію (систему сучасних детермінуючих факторів), стан криміналізації суспільства (стан та динаміку впливу соціальних, економічних, політичних та правових чинників на цей процес),

віктимогенний потенціал (групи ризику), прогнозоване, в майбутньому, ставлення держави та суспільства до злочинних проявів. Особливість кримінологічного прогнозування полягає в тому, що, з одного боку, воно є різновидом соціального прогнозування, а з іншого – однією з галузей юридичного прогнозування. Прогноз злочинності по суті є основою всієї організації протидії злочинності, що здійснюється як державними органами, так і громадськими організаціями. Це важлива складова планомірного запобігання та протидії злочинності, оскільки тільки на основі прогнозу можна вирішувати питання прийняття завчасних рішень щодо впливу на злочинність, а також розвитку системи органів, які реалізують запобіжні та інші заходи щодо протидії злочинності [12, с. 214].

Основними етапами кримінологічного прогнозування є:

- передпрогнозна орієнтація – визначення мети, завдань, гіпотез, часу запобігання тощо;
- збір даних про процеси і явища, які визначають розвиток злочинності і боротьби з нею;
- пошуковий прогноз – визначення можливих варіантів майбутнього розвитку з урахуванням процесів і факторів впливу для окреслення перспективних проблем, що підпадають вирішенню;
- нормативний прогноз – можливості застосування наявних засобів з урахуванням нормативів, які визначають характер, обсяг та структуру заходів, сил і ресурсів;
- оцінка обґрунтованості прогнозів;
- вироблення рекомендацій з оптимізації управління боротьбою зі злочинністю й умов цієї боротьби [11].

Кримінологічне прогнозування дозволяє:

- а) попередити суспільство і державу про можливі варіанти розвитку криміногенної ситуації в країні у майбутньому;
- б) здійснити належне планування боротьби зі злочинністю і розробити заходи, спрямовані на її запобігання;
- в) сприяти розробленню спеціальних програм для вирішення соціально-економічних проблем суспільства;
- г) вирішити питання про законодавче забезпечення тих чи інших суспільних відносин, внесення змін чи доповнень до чинного законодавства, яке регламентує різноманітні сфери суспільного життя;
- г) провести обґрунтовану кримінологічну експертизу необхідних законопроектів чи інших нормативно-правових актів;
- д) виявити можливі позитивні і негативні наслідки заходів запобігання злочинності, окремих її форм, груп чи видів злочинів [13, с. 172].

Злочинність у сфері БДР необхідно прогнозувати, передбачати. Масштабність про-

блем запобігання кримінальним правопорушенням, динамізм обстановки, різноманіття процесів і явищ, пов'язаних з відтворенням злочинності та її проявами в соціальному житті, зумовлюють актуальність комплексного прогнозування розвитку ситуації. Без цього неможливо досягти точності і своєчасності у визначенні цілей і завдань у сфері БДР, їх співвідношення і пріоритетів; неможливо встановити необхідні обсяги та інтенсивність заходів запобігання, кримінально-правового, адміністративного, а також кримінально-політичного впливу на протиправність. Актуальність прогнозування у сфері БДР зумовлена ще й тим, що, по-перше, з'явилася яскраво виражена соціальна потреба удосконалення кримінально-правових, кримінальних процесуальних основ запобігання кримінальним правопорушенням; по-друге, стало очевидним, що сучасні масштаби злочинності детермінують створення державної системи комплексного спостереження, аналізу і прогнозу у сфері БДР.

Загалом, як уявляється, необхідне створення «ситуаційних кримінологічних центрів» на базі Національної поліції України. Завдання таких центрів – узагальнення зібраної криміногенної інформації та її аналіз, накопичення заходів кримінологічного прогнозування й побудова можливих кримінологічних моделей розвитку злочинності та комплексних цільових планів її запобігання. Головна їх функція – динамічне моделювання, яке дозволить прогнозувати можливі криміногенні наслідки різних варіантів розвитку окремих видів кримінальних правопорушень, у тому числі й у сфері БДР (комплексний аналіз стану дорожньо-транспортної безпеки; прогноз стану БДР та кореляційні соціально-економічні показники в довгостроковій перспективі; генерація системи запобіжних заходів, спрямованих на підвищення БДР; побудова кримінологічних моделей стану БДР; оперативність розрахунків, достовірність їх результатів). Кримінологічний аналіз та прогноз, які можуть бути надані ситуаційним кримінологічним центром, допоможуть правоохоронним органам всебічно володіти складною криміногенною ситуацією, створити умови щодо майбутнього ефективнішого запобігання кримінальним правопорушенням та забезпечення національної безпеки країни.

Виходячи з того, що цілепокладання, орієнтація на досягнення певного бажаного результату в боротьбі зі злочинністю є об'єктивною, нагальною потребою, у системі комплексного програмно-цільового забезпечення соціального та економічного розвитку регіону запобі-

гання кримінальним правопорушенням може бути відособлена в якості самостійної підсистеми саме на основі цільової настанови. І саме програма запобігання злочинності може стати найбільш оптимальною та прогресивною організаційною формою такої настанови.

Державне програмування сьогодні і на перспективу виступає як засіб, який спрямовує процес запобігання кримінальним правопорушенням до певної мети. Сучасний стан державного програмування запобігання кримінальним правопорушенням характеризується наявністю проблем теоретичного та прикладного характеру, які знижують якість даної кримінологічної діяльності та потребують свого комплексного вирішення, зокрема і у сфері БДР.

Висновки. Таким чином, програмування запобігання злочинності є ієрархічною багатоцільовою системою, елементи якої об'єднуються загальними перспективними цілями, завданнями і принципами. Інша справа, що не скрізь повною мірою розвинені всі її елементи, не скрізь ця система сформувалась повністю і часом трапляється таке, що складаються загальні програмні документи, що не мають цільової спрямованості. Однак ми повинні ще раз підкреслити, що не можна вважати повною мірою розвиненим програмування, не маючи системи супідрядних рішень різного рівня в системі. Очевидно, що комплексна програма

в державі, місті, області, не досягне своїх цілей без опори на рішення районного рівня, правоохоронних органів, плани забезпечення БДР правопорушень на визначених територіях. Роль і значення такого зв'язку величезні, оскільки саме вони покликані зв'язати цілі, можливості і засоби різних рівнів програмування та різних суб'єктів запобігання в єдиний комплекс.

Кримінологічне цільове програмування – це технологія розробки комплексу взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем запобігання кримінальним правопорушенням, що здійснюється з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджена за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Ключовим моментом такої діяльності є: ідентифікація та систематизація стратегічних цілей; розробка інтегральної системи запобіжних заходів, спрямованих на їх досягнення; побудова чіткого алгоритму реалізації запланованих заходів запобігання (з попереднім визначенням виконавців, джерел та обсягів фінансування); максимальна визначеність планових параметрів, критеріїв, показників; наявність механізмів контролю й відповідальності за досягнуті результати. Таким чином, кримінологічне цільове програмування характеризується комплексністю, багатопараметричністю, алгоритмічною, прикладною спрямованістю та імперативністю.

Література:

1. Титаренко О. О. Державне програмування протидії злочинності в Україні : монографія. Харків : Промарт, 2019. 698 с.
2. ДТП в Україні: скільки людей травмується і гине на дорогах. *Слово і діло*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/21/infografika/suspilstvo/dtp-ukrayini-skilky-lyudej-travmuyetsya-hyendorohax>
3. Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, Ю. Ф. Іванов. Київ : Вид. Паливода А. В., 2008. 292 с.
4. Кальман О. Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08 / Кальман Олександр Григорович. НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 433 с.
5. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія / С. Г. Соловійов та ін.; заг. ред. Грицяк Н. В.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ : К.І.С., 2015. 320 с.
6. Закон України Про державні цільові програми : прийнятий 18 берез. 2004 р. № 1621-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>
7. Гуржій Т. О. Адміністративно-правові проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні : монографія. Кіровоград : Тимченко, 2010. 440 с.
8. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
9. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Харків : НЮАУ ім. Я. Мудрого, 1996. 38 с.
10. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ : Атіка 2009. 312 с.
11. Титаренко О. О. Теорія та практика державного програмування протидії злочинності в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Харків, 2020. 40 с.
12. Кримінологія : підручник / за заг. ред. В. В. Чернея та О. М. Джужі. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
13. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головіна. Харків : Право, 2014. 440 с.

14. Рудик М. М. Генеза нормативно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Деліктологія* : монографія. під загальною редакцією І. М. Копотуна, С. В. Петкова, Р. Polían / Куновіце : Академія ГУСПОЛ. 2021. Т. 5.

15. Rudyk, Mykola (2022). GENESIS OF NORMATIVE AND LEGAL PROVISION OF ROAD SAFETY: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal* (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 01(33). URL: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/202212.html> (accessed 29 January 2022).

16. Mykola Rudyk. Factors of Volitional Attributiveness of the Legal Transaction based on International Experience. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No 75(2022).

17. Mykola Rudyk. The Role of the Number of Detected Criminal Offenses in the Police Performance Indicators System. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No 73(2022).

References:

1. Tytarenko O. O. Derzhavne prohramuvannia protydii zlochynnosti v Ukraini : monohrafiia. Kharkiv : Promart, 2019. 698 s.

2. DTP v Ukraini: skilky liudei travmuietsia i hyne na dorohakh. *Slovo i dilo*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/21/infografika/suspilstvo/dtp-ukrayini-skilky-lyudej-travmuyetsya-hyne-dorohax>

3. Dzhuzha O. M. Kryminolohiia : navch. posib. / O. M. Dzhuzha, Yu. F. Ivanov. Kyiv : Vyd. Palyvoda A. V., 2008. 292 s.

4. Kalman O. H. Zlochynnist u sferi ekonomiky Ukrainy: teoretychni ta prykladni problemy poperedzhennia : dys. ... dokt. yuryd. nauk : 12.00.08 / Kalman Oleksandr Hryhorovych. NIuAU im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2004. 433 s.

5. Informatsiina skladova derzhavnoi polityky ta upravlinnia: monohrafiia / S. H. Soloviov ta in. ; zah. red. Hrytsiak N. V.; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, kaf. inform. polityky ta elektron. uriaduvannia. Kyiv : K.I.S., 2015. 320 s.

6. Zakon Ukrainy Pro derzhavni tsilovi prohramy : pryiniaty 18 berez. 2004 r. № 1621-IV. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>

7. Hurzhii T. O. Administratyvno-pravovi problemy zabezpechennia bezpeky dorozhnogo rukhu v Ukraini : monohrafiia. Kirovohrad : Tymchenko, 2010. 440 s.

8. Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky: monohrafiia / V. P. Horbulin, A. B. Kachynskiy. Kyiv : NISD, 2010. 288 s.

9. Shakun V. I. Urbanizatsiia i zlochynnist v Ukraini : avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk : 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo» / V. I. Shakun. Kharkiv : NIuAU im. Ya. Mudroho, 1996. 38 s.

10. Kryminolohiia : navch. posib. / O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, O. H. Kolb ta in. ; za zah. red. prof. O. M. Dzhuzhi. Kyiv : Atika 2009. 312 s.

11. Tytarenko O. O. Teoriia ta praktyka derzhavnogo prohramuvannia protydii zlochynnosti v Ukraini : avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk : 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo». Kharkiv, 2020. 40 s.

12. Kryminolohiia : pidruchnyk / za zah. red. V. V. Chernieia ta O. M. Dzhuzhi. Kyiv : FOP Maslakov, 2020. 612 s.

13. Kryminolohiia : pidruchnyk / V. V. Holina, B. M. Holovkin, M. Yu. Valuiska ta in.; za red. V. V. Holiny, B. M. Holovkina. Xarkiv : Pravo, 2014. 440 s.

14. Rudyk M. M. Heneza normatyvno-pravovoho zabezpechennia bezpeky dorozhnogo rukhu: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid. *Deliktologhiia* : monohrafiia. pid zahalnoi redaktsiieiu I. M. Kopotuna, S. V. Pietkova, R. Polían. Kunovitse : Akademiia HUSPOL. 2021. Т. 5.

15. Rudyk, Mykola (2022). GENESIS OF NORMATIVE AND LEGAL PROVISION OF ROAD SAFETY: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal* (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 01(33). URL: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/202212.html> (accessed 29 January 2022).

16. Mykola Rudyk. Factors of Volitional Attributiveness of the Legal Transaction based on International Experience. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No 75(2022).

17. Mykola Rudyk. The Role of the Number of Detected Criminal Offenses in the Police Performance Indicators System. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No 73(2022).